

77

II. József király

Rendelet a zsidók nevééről

1787. július 23

“Zur Vermeidung aller Unordnungen...”, 10,426. Aul.

Ú j a b b k i a d á s o k :

Leopold Löw [Löw Lipót], “Schicksale und Bestrebungen der Juden in Ungarn” (1846/47), in: uő, *Gesammelte Schriften*, IV (Szegedin: Ludwig Engel, 1898), pp. 371–435, kül. pp. 423–425

Szentiványi Márton, *Századunk névváltoztatásai. Helytartósági és miniszteri engedéllyel megváltoztatott nevek gyűjteménye, 1800–1893* (Budapest: Hornyánszky Viktor, 1895), p. 4–6

Lengyel Zoltán, *Magyar névkönyv* (Budapest: Dick Manó, 1917), pp. 26–28

F o r d í t á s :

Bergl József, *A magyarországi zsidók története* (Kaposvár: Jeteles Hermann, 1879), pp. 72–74

I r o d a l o m :

Karády Viktor & Kozma István, *Név és nemzet. Családnév-változtatás, névpolitika és nemzetiségi erőviszonyok Magyarországon a feudalizmustól a kommunizmusig* (Budapest: Osiris Kiadó, 2002), p. 21 skk.

Wir Joseph der Zweite, etc.

Zur Vermeidung aller Unordnungen, die bei einer Klasse Menschen im politischen, oder gerichtlichen Verfahren, und in ihrem Privatleben entstehen müssen, wenn die Familien keinen bestimmten Geschlechtsnamen, und die einzelnen Personen keinen sonst bekannten Vornamen haben, wird für gesammte Erbländer allgemein verordnet.

§ 1. Die Judenschaft in allen Provinzen zu verhalten, dass ein jeder Hausvater für seine Familie, der Vormund für seine Waisen, und eine jede ledige, weder in der väterlichen Gewalt, noch unter einer Vormundschaft, oder Kuratel stehende Mannsperson vom 1-ten Jänner 1788 einen bestimmten Geschlechtsnamen führen, das Weibliche Geschlecht im ledigen Stande, den Geschlechtsnamen ihres Vaters, verheirathet jenen ihres Mannes annehmen, jede einzelne Person aber ohne Ausnahme einen deutschen Vornamen sich beilegen und solchen Zeitlebens nicht abändern soll.

§ 2. Alle bisher in der jüdischen Sprache, oder nach dem Orte, wo sich einer entweder für beständig, oder auch nur auf eine Zeit aufgehalten, z. B. Schaulem Joplitz, Jochem Kollin u. s. w. üblich gewesene Benennungen, haben gänzlich aufzuhören.

§ 3. Jeder Hausvater wird den für seine ganze Familie und jede einzelne Person den für sich angenommenen bestimmten Vor- und Geschlechtsnamen längstens bis letzten November 1787 an den Ortsmagistrat, oder an die Ortsobrigkeit, wo er zu wohnen, oder sich aufzuhalten befugt ist, in deutscher Sprache schriftlich anzuzeigen und diese Anzeige mit einem gemeinschaftlich vor den Kreisdeputirten und dem Kreis- oder Oberrabbiner unterfertigten, jedoch ungestempelten

Zeugnisszettel zu erproben haben; dass er dermal auf beständig den Familiennamen N. mit den für eine jede Person bestimmten besondern deutschen Vornamen angenommen, jedoch von dem Geschlecht N. herstamme und zuvor den Namen N. N. geführt habe.

§ 4. Mit 1-ten Jänner 1788 müssen die Beschneidungs-Geburtsbücher ohne Ausnahme in deutscher Sprache geführt, dann alle Geborene, Gestorbene und Getraute eben nicht anders, als mit den deutschen Vor- und ihren auf immer bestimmt angenommenen Geschlechtsnamen eingetragen werden.

§ 5. Die im § 3. anbefohlenen Zeugnisszettel müssen vor den Ortsobrigkeiten, oder ihren Beamten wohl aufbewahrt, bei der nächsten Conscriptionsrevision dem Revisionsoffizier vorgelegt, und von demselben für das Jahr 1788 zum erstenmal beide Namen, nämlich derjenige, den ein jeder bisher geführt hat und sodann auch der auf beständig angenommen bestimmte Vor- und Geschlechtsnamen in deutscher Sprache eingetragen werden. In den Conscriptionsbüchern für die nachfolgenden Jahre aber, werden nur die neu angenommenen Namen ohne den vorhin gebräuchlich gewesen zu erscheinen haben.

§ 6. Wird allgemein erklärt, dass diese Anordnung auf die bis letzten Dezember 1787 von der gesammten Judenschaft unter den bisherigen Namen ausgestellten Urkunden keinen Einfluss nehme, welche in Ihrer vorigen Wirksamkeit unabänderlich zu bleiben haben, auf was immer für eine Art die Unterfertigung geschehen ist.

§ 7. Um aller Arglistigkeit vorzubeugen und dieses Gesetz in volle Wirksamkeit zu setzen, werden folgende Strafen festgesetzt:

a) derjenige Rabbiner, der mit 1. Jänner 1788 anfangen, die Geburts-, Trauungs- und Sterbfälle nicht in deutscher Sprache und nicht nach den bestimmten Namen eintragen oder die Bücher nicht in deutscher Sprache führen sollte, wird zum erstenmal mit 50 fl. zu bestrafen, das zweitemal aber sogleich seines Dienstes zu entlassen und für dienstunfähig zu erklären sein;

b) derjenige, ohne Unterschied des Geschlechtes, der seines auf beständig angenommenen deutschen Vor- und Geschlechtsnamens sich künftig nicht, sondern eines ander bedienen sollte, wird – wenn er vermöglicht ist – ebenfalls mit 50 fl. zu bestrafen, ist er aber unvermöglicht, aus allen unseren Statten mit seiner Familie abzuschaffen sein, doch haben alle auch unter einem anderen Namen von ihm ausgestellten Schuldscheine und Verbindlichkeiten, wenn er dessen überzeugt wird, gegen denselben immer zu gelten;

c) derjenige, der seine Zeugnisszettel bis letzten November 1787 oben anbefohlenermassen nicht beigebracht haben wird, ist entweder mit 10 fl. an Geld, oder im Unvermögenheitsfalle mit 8 tägiger öffentlicher Arbeit unnachsichtlich zu bestrafen;

d) alle diese Strafgeder sollen mit einer Hälfte der Kasse derjenigen Gemeinde, zu welcher der Schuldige gehört; mit den anderen Hälfte aber demjenigen zufallen, der so einen Unterschweif entdeckt und angezeigt haben wird.

Gegeben in unserer Haupt- und Residenzstadt Wien, den 23. Tag des Monates Juli 1787.

Joseph m. p. L. S.
Carl Graf Pálffy,¹ königl. hungar. Hofkanzler m. p.
Michael Vlassics m. p.
Gregor Joseph Szabó m. p.

Mi, II. József stb.

Mindenfajta zavar elkerülésének érdekében, mely az emberek egy osztályának esetében politikai vagy bírósági eljárásoknál vagy a magánéletben minden bizonnyal előáll, hogyha a családoknak nincsen meghatározott családnevük, és az egyes személyek olyan személynevet viselnek, melyet egyébként nem ismernek, az örökös tartományok összességére vonatkozóan egyetemesen elrendeljük:

1. §. A zsidóságot minden tartományban arra kell rábírní, hogy minden egyes családapá a családjá számára, a gyám az árvái számára, és minden egyedülálló, nem atyai hatalom vagy gyámság, illetve gondnokság alatt álló férfiszemély 1788. január 1-től egy meghatározott családnevet viseljen, az asszonyi nemből való egyedülálló személyek az apjuk családnevét, a házasok pedig a férjük nevét vegyék fel, minden személy azonban kivétel nélkül egy német családnevet vegyen fel, amelyet egész élete folyamán nem módosíthat.

2. §. Minden eddigi, a zsidó nyelvekben szokásos, illetve azon helyre utaló elnevezéseket, ahol az illető általában vagy átmenetileg tartózkodik, mint például Schaulem Joplitz, Jochem Kollin stb., végképp el kell hagyni.

3. §. Minden családapá a családjá részére fölvetett és minden egyes személy a maga részére fölvetett személy- és családnevet tartozik legkésőbb 1788. november utolsó napjáig német nyelven bejelenteni azon városi hatóságnak vagy a falu előljáróságának, ahol lakik, vagy amely helyre tartózkodási engedélye szól. A jelentés bélyeg nélkül, a kerület képviselőjének és a kerületi vagy főrabbinak aláírásával ellátva nyújtandó be. Ez igazolja, hogy ő az N. családnevet a minden személy számára külön meghatározott német személynévvel örökre felvette, azonban az N. családból származik, és azelőtt az N. N. nevet viselte.

4. §. 1788. január 1-től kezdve a körülméletési és születési könyvek kivétel nélkül német nyelven vezetessenek, és minden megszületett, elhalálozott és házasságot kötött (személy) ne másként, hanem a német személynévvel és a mindenkorra meghatározottként felvett családnévvel jegyeztessék be.

5. §. A 3. §-ban előírt bizonyítvány-jegyek a helyi előljáróság, illetve annak hivatalnokai által gondosan megőrzendők, és a legközelebbi összeírási felülvizsgálat alkalmával a felülvizsgáló tisztviselőnek átadandók, hogy ez az 1788. évre vonatkozóan első ízben mindkét nevet, azaz azt, amelyet az illető addig viselt és majd a véglegesen felvett, meghatározott család- és személynevet is, német nyelven jegyezze be. A következő évek összeírási könyveiben azonban már csak az újonnan felvett nevek jelenjenek meg, a korábban használatosak nélkül.

6. §. Kijelentetik általában, hogy ezen rendelet nem vonatkozik a zsidóktól 1787. december végéig eddigi nevükön kiállított okmányokra, amennyiben ezek korábbi érvényessége nem változik meg, bármi módon állították is ki őket.

7. §. Bármiféle csalás elkerülése és ezen törvény teljes hatályú érvényesítése végett a következő büntetések állapíthatnak meg:

---

¹ Gr. Pálffy Károly (1735–1816).

a) az a rabbi, aki 1788. január 1-jétől nem német nyelven és nem a meghatározott nevekkel írja be a születési, esketési és halálozási eseteket, vagy az anyakönyveket nem német nyelven vezeti: első ízben 50 frtnyi bírsággal büntetetik, másodízben állásából azonnal elmozdítatik, és szolgálatra alkalmatlannak nyilvánítatik;

b) mindenki, nemre való tekintet nélkül, aki nem a véglegesen fölvetett német személy- és családnevét használja, hanem valamely mást, ha vagyonos, ugyancsak 50 frt bírsággal büntetetik, ha pedig nem bír vagyonnal, összes államainkból egész családjával együtt eltávolítandó, de azért az általa, ha ez bizonyított, más névvel kiállított minden adóslevél és kötelezvény továbbra is érvénnyel bír vele szemben;

c) az, aki a bizonyítvány-jegyét 1787 november végéig a fent előírt módon nem adja be, vagy 10 frt pénzbüntetésre, az esetben pedig, ha nem bír vagyonnal, kímélet nélkül 8 napi közmunkára ítéltetik;

d) mindezen pénzbírságok felerészben azon községeket illetik, ahová a vétkes tartozik, a másik felét pedig annak kell juttatni, aki valamely a törvényt kijátszó személyt fölfedezett és feljelentett.

Kelt fő-és székvárosunkban, Bécsben, 1787. július 23. napján.

József s. k. P. H.
gr. PálffyKároly m. kir. udvari korlátnok s. k.
Vlassics Mihály s. k.
Szabó Gergely József s. k.
